

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Aanleiding en achtergrond

De Gemeente Noardeast-Fryslân vindt het van belang om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Om inzicht in de risico's van de gemeente te verkrijgen is er een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie. Op basis van de geïnterviewde risico's is tevens het minimaal noodzakelijke weerstandsvermogen berekend.

Risicoprofiel

Om de risico's van de gemeente in kaart te brengen is een risico-inventarisatie uitgevoerd in samenwerking met de betrokken medewerkers uit de organisatie. Hierbij is gebruik gemaakt van het softwareprogramma NARIS waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Uit de inventarisatie zijn 62 risico's in beeld gebracht. In het onderstaande overzicht wordt de top 20 van deze risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Deze top 20 risico's bepalen gezamenlijk voor 76% het noodzakelijke weerstandsvermogen.

Met deze risico inventarisatie hebben wij een eerste stap gezet in het beschrijven van risico's. Het geeft meer inzicht in de aanwezige risico's en stelt organisatie en bestuur in staat beter te sturen op de beheersing van risico's en te bepalen welk weerstandsvermogen nodig is om financiële schade voortkomend uit risico's te ondervangen. Wij zijn van plan de komende jaren het inzicht in risico's en de sturing en beheersing van de risico's verder te ontwikkelen.

Onderstaand treft u een overzicht aan van de risico top-20 van de gemeente Noardeast-Fryslân.

Tabel 1 : belangrijkste financiële risico's.

Risic onum mer	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Influ ed
R149	Gebouwen: verkoop vrijkomende schoollocaties Holwert en Reitsum	Verkoop onder de boekwaarde leidt tot afboeking.	70%	max.€ 600.000	9.27%
R212	interne personeels- en overheadkosten worden niet aan projecten toegerekend	Onvoldoende dekking voor personeels- en overheadkosten	90%	max.€ 350.000	7.92%
R169	groei aantal klanten en voorzieningen waardoor meer gebruik wordt gemaakt van de WMO	meer kosten uitvoering WMO	70%	max.€ 500.000	7.23%
R177	vertrek gemeentelijke medewerkers	extra kosten inhuur van personeel van derden en extra werkdruk op de organisatie	90%	max.€ 450.000	5.37%
R182	Er is minder extra uitstroom uit de participatiewet dan de beoogde 10%	Kosten voor de uitvoering van de participatiewet dalen niet terwijl daar wel rekening mee wordt gehouden.	70%	max.€ 525.000	4.83%
R214	het budgethouderschap en de sturing en control op de bewaking van budgetten is niet optimaal	overschrijding van budgetten	70%	max.€ 500.000	4.64%
R141	Grondexploitatie: kosten vallen hoger uit dan begroot	Lopende grondexploitaties worden verliesgevend, dan wel	50%	max.€ 350.000	3.70%

		minder winstgevend.			
R56	Vertraging van de bouw van het Kindcentrum in Kollum	meerkosten voor aannemer en begeleiding, kosten voor het langer opvangen van tijdelijke huisvesting basisonderwijs in Lauwerscollege	50%	max.€ 500.000	3.33%
R145	Grondexploitatie: grondverkoop vallen tegen. Verkopen vinden later plaats dan aangenomen.	Grondexploitaties worden verliesgevend, dan wel minder winstgevend.	50%	max.€ 300.000	3.32%
R143	het verliezen van de rechtszaak van SSC Leeuwarden tegen Splitvision m.b.t. het PDW	Wegens wanprestatie is tot heden 40% van de rekening betaald.	50%	max.€ 500.000	3.03%
R165	financiële tekorten bij verbonden partijen waarvoor geldt dat de gemeente mede risicodragend is (gemeenschappelijke regelingen)	tekorten moeten worden gedekt uit de algemene reserve van de verbonden partij of door bijdrages van de deelnemende gemeenten	50%	max.€ 440.000	2.90%
R45	Er wordt geen extra geld beschikbaar gesteld voor de re-integratietrajecten in 2020 e.v.	Afbouw door werkleerbedrijf NEF van 400 trajecten jaarlijks naar 200. Ervaring (afgelopen 5 jaar) is 50% succes op re-integratietrajecten. Er stromen 100 personen per jaar minder uit de uitkering x€ 15.000 = schadelast jaarlijks van 1,5 miljoen in de BUIG.	20%	max.€ 1.050.000	2.81%
R188	Indicaties voor jeugdzorg worden niet conform contractafspraken en administratieprotocol uitgevoerd door de zorgaanbieders.	Dit leidt tot hogere zorgkosten.	90%	max.€ 220.000	2.62%
R179	Als gevolg van de leeftijdsopbouw van de organisatie stromen er meer mensen uit met generatiepact, personele regelingen en pensioen	Meer en versnipperd inhuren van personeel, verlies van kennis en / of werk niet uit kunnen voeren.	90%	max.€ 129.500	2.44%
R190	vervangingen van wegen niet inzichtelijk in de beheerssystemen en niet in de begroting opgenomen	met planmatig onderhoud kan het areaal niet op orde worden gehouden en er is meer geld nodig voor groot onderhoud	70%	max.€ 259.000	2.40%
R155	De munitiestortplaats op de Engelsmanplaat moet worden gesaneerd en het Rijk houdt de gemeente daarvoor verantwoordelijk	saneringskosten munitiestortplaats Engelsmanplaat	3%	max.€ 5.000.000	2.37%
R32	faillissement van het MFC	garantstelling 1,2	10%	max.€ 2.500.000	2.34%

	Birdaard	miljoen, afboeken boekwaarde op maatschappelijk vastgoed, treffen alternatieve voorzieningen			
R107	Extreem hoog ziekteverzuim van het gemeentelijke personeel	Er moet meer personeel van derden worden ingehuurd	50%	max.€ 251.600	2.16%
R189	Oneigenlijk gebruik van gemeenschapsgeld door dubieuze zorgaanbieders (fraude)	Gemeente betaalt voor zorg die niet volgens afspraak wordt geleverd	30%	max.€ 525.000	2.09%
R106	Naheffing en/of boete van belastingdienst, UWV, ABP of een andere instantie	Naheffing en/of boete	20%	max.€ 629.000	1.67%

De totale maximale financiële omvang van de top 20 aan risico's is ongeveer € 15,6 miljoen. De top 20 aan risico's bepaald tot een percentage van meer dan 76% het noodzakelijke weerstandsvermogen.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie in Naris uitgevoerd. De risicosimulatie is toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag niet nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden.

De onderstaande grafiek en tabel 2 laten de resultaten van de risicosimulatie zien.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	
Percentage	Bedrag
5%	€ 2.432.925
10%	€ 2.679.626
15%	€ 2.851.804
20%	€ 2.993.748
25%	€ 3.118.622
30%	€ 3.234.353
35%	€ 3.344.202
40%	€ 3.449.960
45%	€ 3.553.115
50%	€ 3.656.685
55%	€ 3.762.029
60%	€ 3.872.865
65%	€ 3.991.468
70%	€ 4.122.846
75%	€ 4.270.762
80%	€ 4.441.937
85%	€ 4.658.723
90%	€ 4.961.460
95%	€ 5.506.341

Uit de grafiek en de bijbehorende tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van afgerond € 4.961.000 (benodigde weerstandscapaciteit).

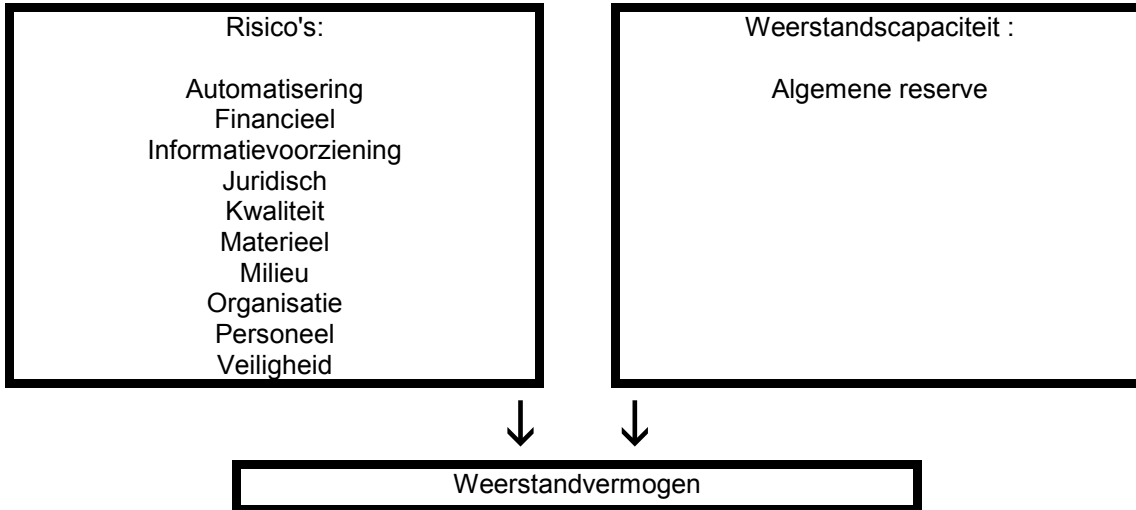
Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Noardeast-Fryslân bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken. In het geval van de gemeente Noardeast-Fryslân is dat de Algemene reserve.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit	
Weerstand	Capaciteit 2020
Algemene reserve	€ 16.308.140
Totale weerstandscapaciteit	€ 16.308.140

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{€ 16.308.140}{€ 4.961.460} = 3,29$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Tabel 4: Weerstandsnorm		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De ratio valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van gemeenten. Om dit te bereiken is de BBV op dit onderdeel aangepast en wordt deze paragraaf uitgebreid met de volgende kengetallen voor :

- Netto schuldquote;
- Solvabiliteitsratio;
- Grondexploitatie;
- Structurele exploitatieruimte;
- Belastingcapaciteit.

Deze kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de gemeente. Per kengetal worden drie momenten vergeleken, namelijk:

Netto schuldquote / Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote laat de verhouding zien tussen de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen van de gemeente en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- en exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Netto schuldquote (excl. doorgeleende gelden)	n.v.t.	70%	66%	57%	57%	55%
Netto schuldquote	n.v.t.	74%	69%	61%	60%	58%

Dat de schuldquote daalt, komt doordat er in de komende jaren minder herfinanciering nodig is, ondanks het structurele tekort. Dit is mede te verklaren door de verkoop van aandelen.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio (= Eigen Vermogen / Totaal Vermogen) geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe weerbaarder de gemeente is.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Solvabiliteit	n.v.t.	27%	14%	15%	16%	17%

Harde normen voor de waarde die de solvabiliteit zou moeten hebben, zijn er niet. Zeker niet voor gemeenten. Veel van de activa van de gemeente zijn immers niet verhandelbaar. De daling komt voort uit de de onttrekkingen uit de algemene reserve in 2019.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten uit de exploitatie. Omwille van de vergelijkbaarheid van jaar op jaar is voor alle jaren uitgegaan van grond waarden exclusief niet in exploitatie genomen gronden (zoals vanaf de jaarrekening 2016 voorgeschreven door het BBV).

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Grondexploitatie	n.v.t.	6%	0%	-1%	1%	1%

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en structurele lasten en dit saldo wordt afgezet tegen de totale baten.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Structurele exploitatieruimte	n.v.t.	3,0%	-2,1%	-1,9%	-1,8%	-2,8%

De structurele exploitatieruimte is omgeslagen naar een negatieve vanwege de begrotingstekorten. Deze zijn hoofdzakelijk structureel van aard.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om haar belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale lasten woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar "t" te vergelijken met het landelijke gemiddelde in jaar "t-1" in en uit te drukken in een percentage.

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Belastingcapaciteit	n.v.t.	108%	106%	106%	106%	106%

Het betekent dat de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in Noardeast-Fryslân boven het landelijk gemiddelde ligt (€ 784,- in Noardeast-Fryslân tegenover € 740,- landelijk gemiddeld).